

Nasze Sprawy, październik 2009 r.

Ubóstwo to naruszenie podstawowych praw człowieka

Tradycyjnie już 17 października obchodzony jest jako Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem. Patronem honorowym polskich obchodów od trzech lat jest dr Janusz Kochanowski - rzecznik praw obywatelskich, a głównym ich elementem - Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej. Wiodącym tematem tegorocznej, dziewiątej z kolei konwencji, odbywającej się w Pałacu Belwederskim, była „Przedsiębiorczość polska. Strategia walki z ubóstwem w Polsce. Diagnoza i zadania na lata 2010-2015”.

W przeddzień obrad dr Janusz Kochanowski udzielił wywiadu naszej redakcji.

Rozmawiała: *Halina Guzowska*

Panie doktorze, zacznijmy może od tego, jaka idea przyświeca organizacji Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej?

- Coroczne konwencje są kluczowymi wydarzeniami Ruchu skupiającego przede wszystkim przedstawicieli organizacji pozarządowych z całego kraju, ale również instytucje, placówki i osoby wrażliwe społecznie, żywo reagujące na rzeczywistość, pragnące dokonać zmian na lepsze. Podczas konwencji spotykają się praktycy organizacje i teoretycy – naukowcy, badacze i eksperci, przedstawiciele władz samorządowych i państwowych a także beneficjenci różnorodnych działań, by dzielić się doświadczeniami, sygnalizować trudności oraz wypracowywać kierunki dalszej wspólnej pracy. W tym roku po raz trzeci zaprosiłem wszystkich zainteresowanych działaniami na rzecz przewyciężania biedy - do szerokiego uczestnictwa i współpracy podczas polskich obchodów XXII Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem. Konwencje stały się ważnym wydarzeniem tych obchodów, a Ruch przeciw Bezradności Społecznej podstawą organizacyjną i ideową naszych działań przeciw ubóstwu. Patrzę na to trochę z niedowierzaniem, ale w ludziach ciągle jest bardzo wiele zapału i pomysłów.

Uczestnicy konwencji biorą udział w sesji plenarnej i spotkaniach grup, które zajmują się poszczególnymi środowiskami wykluczonymi czy marginalizowanymi. Rezultatem ubiegłorocznych prac była konkluzja że problem przewyciężenia polskiego ubóstwa jest trudny do rozwiązania, ale nie niemożliwy. Co zatem zrobić, by go rozwiązać?

- Przyjęcie przeze mnie w 2007 roku patronatu nad polskimi obchodami Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem było nie tylko wyrazem poparcia Apelu Sekretarza ONZ i Komisji Europejskiej, lecz wynikało z mojego głębokiego wewnętrznego przekonania o konieczności podjęcia na szeroką skalę aktywnych działań przeciw ubóstwu.

Podczas ubiegłorocznej konwencji przedstawiliśmy przykład Irlandii. Zgodnie z koncepcją prof. Juliana Auleytnera, który pełni funkcję Doradcy RPO ds. Walki z Ubóstwem oraz moderatora konwencji, właśnie Irlandia powinna być dla Polski wzorem. Kraj ten bowiem z powodzeniem zrealizował narodowy program likwidacji problemu ubóstwa i posiada najwięcej doświadczeń w całej Unii Europejskiej w zwalczaniu biedy. Podczas tegorocznej konwencji będziemy chcieli wykorzystać doświadczenia systemu walki z ubóstwem

wprowadzonego z inicjatywy Wysokiego Komisarza ds. solidarnych działań przeciw ubóstwu we Francji.

Ubiegłoroczna Konwencja pod hasłem: „Strategia walki z ubóstwem w Polsce. Diagnoza i zadania na lata 2009-2010” z zapytaniem w tytule: „Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?”, była ważnym etapem w naszym dążeniu do opracowania Polskiej Strategii Walki z Ubóstwem. Uważamy bowiem, że aby zwyciężyć w tej walce, trzeba mieć strategię.

Po roku mamy przygotowaną diagnozę - jest nią „Księga Ubogich” A.D. 2009, wydana na IX Konwencję, a zawierająca obraz obecnej sytuacji poszczególnych grup narażonych na ubóstwo i wykluczenie. Na jej podstawie zamierzamy przygotować Strategię Walki z Ubóstwem.

VIII Konwencja i spotkania konsultacyjne dały bogaty przegląd problemów i inicjatyw wynikających z bezpośredniej znajomości zagadnienia, a przede wszystkim udowodniły, że problem walki z ubóstwem wymaga różnorodnych, zintegrowanych, kompleksowych działań i zależy w ogromnym stopniu od nas wszystkich - od naszej dobrej woli, życzliwości, odpowiedzialności za drugiego człowieka, nie tylko od działań ściśle formalnych.

Odpowiedzią na to pytanie jest również temat tegorocznej konwencji: „Przedsiębiorczość polska”, na którą składa się sześć sesji tematycznych. Będziemy rozmawiać o najistotniejszych doraźnie i perspektywicznie zagadnieniach, które uważamy za zasadnicze również do wychodzenia z okresu „spowolnienia gospodarczego”. Zapraszamy zwłaszcza osoby, którym udało się przezwyciężyć ubóstwo, aby opowiedziały o swoich konstruktywnych doświadczeniach, przedstawiły potrzeby i wskazały bariery w zakresie rozwoju mikro przedsiębiorstw, prowadzenia działalności gospodarczej oraz o innych koncepcjach aktywnego wychodzenia z ubóstwa.

Kolejne konwencje pokazują, że powodzenie w walce z ubóstwem w największym stopniu zależy od inicjatyw lokalnych. Jakie instytucje, obok organizacji pozarządowych które stają się liderem w pomaganiu, powinny włączyć się w te inicjatywy?

- Najbardziej zainteresowane problematyką walki z ubóstwem okazały się właśnie organizacje obywatelskie które w różny sposób na co dzień pomagają osobom biednym, a także samorządy z różnych, odległych często zakątków Polski.

Udało nam się podczas VIII Konwencji skupić wiele organizacji, przedstawicieli świata nauki oraz samorządów lokalnych posiadających cenną wiedzę praktyczną i merytoryczną, mających wiele własnych pomysłów, co można w danym zakresie zmienić na lepsze. „Katalizatorem” -jak chciał prof. Andrzej Zoll, inicjator Ruchu - okazał się właśnie Ruch przeciw Bezradności Społecznej, którego zadaniem od początku było aktywizowanie i zachęcanie organizacji pozarządowych i samorządów do współpracy, pomoc w zawiązywaniu partnerstwa, wspieranie działań w kreatywnym rozwiązywaniu problemów. Podstawą tych działań był brak zgody na bierność, bezradność, apatię, bezprawie i absurdy rzeczywistości. Pragnę podkreślić, że nasze działania mają charakter otwarty i każda organizacja zainteresowana danym obszarem tematycznym może do takiego zespołu dołączyć, jak również włączyć się w działania ruchu.

Staramy się animować właśnie samorządy lokalne, zarówno na poziomie gminy, jak i regionu. Strategię walki z ubóstwem zamierzamy przygotować we współpracy z

samorządami. Zaprosiliśmy na konwencję marszałków i starostów. Podczas obrad plenarnych i wcześniejszych - grup konsultacyjnych - spotykają się wszyscy zainteresowani danym tematem, również władze państwowe i beneficjenci. Podczas wspólnej dyskusji udaje się czasem nawet zmienić priorytety. Cała nasza rzeczywistość domaga się gruntownych zmian, nie tylko detalicznych i doraźnych. Domaga się zmian świadomości. Zmian domaga się przede wszystkim nasze zachowanie wobec drugiego człowieka - a to nic nie kosztuje. Nie do pomyślenia w cywilizowanym świecie jest, że kierowca zamyka nadbiegającemu pasażerowi drzwi autobusu przed nosem. Jak długo nie będzie na niego czekał, tak długo nie przezwyciężymy ubóstwa.

- Co dziesiąty Polak jest osobą niepełnosprawną. Wielu przedstawicieli tego środowiska zmaga się z ubóstwem i wykluczeniem. Jakie działania należy podjąć, by zmienić sytuację osób niepełnosprawnych: zagwarantować im należne prawo do pracy, nauki, opieki? Czy tylko legislacyjne, bo środowisko od dawna walczy o swoją ustawę?

- Jako rzecznik praw obywatelskich czuję się szczególnie zobowiązany występować w imieniu tych, którzy nie mogą w pełni korzystać z przysługujących każdemu człowiekowi praw obywatelskich. Sytuacja osób niepełnosprawnych jest wyjątkowo trudna i wymaga szczególnej troski ze stro całego społeczeństwa. Dlatego z wielką aprobatą i nadzieją udzielam mojego wsparcia wszelkim inicjatywom i przedsięwzięciom organizacji pozarządowych oraz instytucji publicznych na rzecz osób niepełnosprawnych, również pomagających przezwyciężyć ubóstwo tych osób. Pod moim patronatem działa zespół ekspercki ds. osób niepełnosprawnych. Podczas ubiegłej konwencji i obecnej, a także podczas spotkań konsultacyjnych zespół ten pracował bardzo intensywnie i przygotował wiele wniosków, które uwzględnimy w strategii. Wszystkie zespoły Biura Rzecznika Praw Obywatelskich na co dzień rozpatrują wiele skarg osób niepełnosprawnych i udzielają bieżących porad, ale też na ich podstawie występują oficjalnie o zmianę przepisów w trosce o zagwarantowanie tym osobom dostępu do wszelkich praw człowieka i obywatela. Powtórzę, że podobnie, jak inne dziedziny naszej rzeczywistości, poprawa sytuacji osób niepełnosprawnych wymaga kompleksowych działań i zależy w ogromnym stopniu od nas wszystkich - od naszej życzliwości, myślenia o drugim człowieku, zwłaszcza słabszym od nas, od naszej pomocy i odpowiedzialności za drugiego człowieka, nie tylko od działań ściśle formalnych.

- A z jakimi problemami osoby niepełnosprawne zwracają się do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich?

- Problemy, które najczęściej zgłaszają osoby niepełnosprawne koncentrują się przede wszystkim wokół spraw socjalno-bytowych. Dotyczą one np. niskich świadczeń i odmiennych zasad ich waloryzowania w porównaniu do emerytów i rencistów uprawnionych do świadczeń z powszechnego systemu, mniej korzystnych zasad zawieszania prawa do renty socjalnej w przypadku uzyskiwania dodatkowych przychodów, w porównaniu do zasad zawieszania rent z tytułu niezdolności do pracy, nabywania prawa do renty socjalnej. Osobną kwestią poruszaną często przez osoby niepełnosprawne jest obowiązujące aktualnie odrębne orzecznictwo o niezdolności do pracy i niepełnosprawności i związana z tym w większości przypadków konieczność dwukrotnego ubiegania się o nie.

Wszystkie te problemy są sygnalizowane na bieżąco właściwym organom, w szczególności ministrowi pracy i polityki społecznej. Jednak zmiany uwzględniające

oczekiwania osób niepełnosprawnych w powyżej wymienionych kwestiach mogą być wprowadzone wyłącznie w ramach nowelizacji odpowiednich ustaw.

Ważnym problemem sygnalizowanym przez osoby niepełnosprawne szczególnie często w ubiegłym roku były skomplikowane procedury związane z refundacją składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą. Wielokrotne interwencje w tej sprawie, m.in. w formie wystąpienia generalnego do prezesa PFRON, także w sprawach indywidualnych, wpłynęły na wydanie i wprowadzenie w życie od 2009 roku nowych przepisów, znacznie upraszczających system i poprawę obsługi niepełnosprawnych przedsiębiorców w tym zakresie. Można powiedzieć, że interwencje w PFRON w sprawach indywidualnych były skuteczne prawie w stu procentach.

Mniej liczne, ale ważne były też skargi indywidualne dotyczące dwóch problemów, po pierwsze trudności ze znalezieniem odpowiedniego zatrudnienia, po wtóre - naruszenia przez pracodawców przepisów prawa pracy, w tym niezabezpieczenia niepełnosprawnym pracownikom właściwych warunków; problem ten dotyczył szczególnie zakładów pracy chronionej.

Działania polegające na poszukiwaniu zatrudnienia (konkretnego miejsca pracy) dla osoby niepełnosprawnej nie były podejmowane, bo tym zajmują się wyznaczone do tego kompetentne organy: urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej, centra pomocy rodzinie. Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich udzielali natomiast informacji o ich działaniach, przekazywali ponadto adresy organizacji pozarządowych zajmujących się wszechstronną pomocą osobom niepełnosprawnym, także w zakresie zatrudnienia.

Skargi na warunki pracy przekazywano z kolei do właściwych terytorialnie jednostek Państwowej Inspekcji Pracy, z prośbą o przeprowadzenie kontroli u pracodawcy i zastosowanie odpowiednich środków prawnych.

Wystąpiłem też do ministra infrastruktury o zmianę przepisów regulujących zasady wydawania kart parkingowych osobom niepełnosprawnym i usunięcie przepisów dyskryminujących część tych osób. Efektem tego jest zapowiedź zmiany przepisów, która zapewni wydanie karty parkingowej każdej osobie niepełnosprawnej o obniżonej sprawności ruchowej.

- Decyzją Parlamentu i Rady UE rok 2010 ustanowiono Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Polski rząd poparł tę inicjatywę i włączy się w działania w tym zakresie na szczeblu krajowym. Co zdaniem Pana Rzecznika powinno być priorytetem w tych działaniach?

- Naszym zamierzeniem jest zainicjowanie przygotowania lokalnych i regionalnych strategii radzenia sobie z problemem ubóstwa, a następnie opracowanie Polskiej Strategii Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym na lata 2010-2015". Jesteśmy przekonani, że w wielu organizacjach, miejscowościach i regionach nie brakuje dobrych przykładów, które warto upowszechnić w całym kraju. Staramy się aktualnie zgromadzić pomysły na walkę z ubóstwem i opracować wspólnie całościowy system zmian który będziemy mogli wykorzystać jako propozycję dla rządu i władz samorządowych dla naprawy naszej rzeczywistości. Czynnikiem mobilizującym i przyspieszającym te prace jest świadomość, że wszyscy pragniemy odczuć zmiany na lepsze. Determinantą jest również przekonanie, że musimy zrobić coś konkretnego, co wreszcie musi zadziałać. Liczymy, że wydanie materiałów diagnostycznych a następnie opracowanie strategii. Pomoże nam nagłośnić

podczas zbliżających się wyborów konieczność ich realizacji i wprowadzenia zmian. Dlatego serdecznie zapraszam do współpracy i szukania wraz z nami najcelniejszych sposobów realizacji założeń przeciwdziałania ubóstwu. Apeluję w związku z tym do przedstawicieli regionów, samorządów lokalnych, administracji rządowej, organizacji pozarządowych, mediów oraz do wszystkich wrażliwych na krzywdę drugiego człowieka o włączenie się w nasze działania i jak najszybszą pomoc w przygotowaniu Strategii Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym na lata 2010-2015.

Światowa społeczność, reprezentowana przez Organizację Narodów Zjednoczonych, widzi w ubóstwie naruszenie podstawowych praw człowieka. Ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce nadal jest jednym z najpoważniejszych problemów, do jego rozwiązania powinien czuć się zobowiązany każdy z nas. Rok walki z ubóstwem powinien zmusić nas wszystkich do refleksji nad problemami człowieka biednego, bezradnego, chorego oraz do poprawy tej sytuacji. Działamy pod hasłem „Dużo robimy osobno - zróbmy jeszcze więcej wspólnie!” Zapraszam wszystkich chętnych do współpracy.

Za. www.naszesperawy.eu